

XIX.

MÁRCZIUS 15. HARANGJA.

Sándor József beszéde, 1888. márczius 15-én.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az ember templomokat épít isten tiszteletére, a templomhoz tornyot, a tornyokba harangokat tesz. Az ideált hirdeti nekünk az élet éjjelébe, a föld sarába le az ércz-nyelv. A rengetegben tévelygő vándort éji harang fölcsendülése vezet a rege szerint.

Ezelőtt negyven évvel sár, éjszaka, rengeteg, igen nagy levének, betelni íátszék a szent nép írása jóslata: minden 2000 évben a világ megrothad, akkor isten eljön leheletével megújítani.

Kötetek, az iskolák, könyvtárak mondják el, mi volt az emberiség akkor Európa-szerte. Röviden összefogva: szolgaság.

S ezelőtt 40 évvel egyszerre éji csendben megkondult Páris legvénebb templomának vén harangja;

rezgéseit tavaszi szellő szárnyon végig búgtak a városon, láthatlan légi uton szét a vidékre, túl a határon, s mint szállt a hang, a tengeren, a bérczeken — az Alpoknál, a Kárpátoknál, Pyrénéknél — hol városokban emberek valának, minden templomban megkoppantak az alvó harangok; az első hangra sirjaikba szilaj kezek ragadva, varázsütésre minden térre, újra ébredő emberek milliója gyült, ámulatlan, sirva borulva egymás kebelére, míg fenn a felhők közt a harangoknak nép morajával vegyülő fenséges harmoniája zokogott.

A földre a mennyből, új kijelentés érkezett s ha nemsokára a föltámadás riadó dalába a közelgő ágyuk dőreje vegyült: ki óhajtaná a szebbet áldozatok nélkül? ki becsülné nagyra a szebb nélkül való jót?

Kivált te édes mi hazánk kivittad Kálváriáddal: lenni jogodat. A szellem nyugatról feléd hatolva, benned érte el legszebb diadalát: legmélyebbről emelkedél föl, legtöbbet szenvedél az emelkedésért.

A magyar márcz. 15. az 1848. évi ujjászületés koronája; az eszméken kívül az életért való harcz, az életért való harczon kívül, az idegennel szemben való megállás, az eszméken, életem, idegenen kívül a testvérek ellen való védekezés: csoda Istent legmélyebb hálával imádásra készítő.

Kié volt azonban a legelső harangot megütő kéz?

Öregé, férfié, ifjué? Ki merte legelőször megtörni a csendet, föl hívni a vért, követelni az irgalmat, megtámadni a lehetetlent?

Hiszen, sem öregé, sem ifjué, sem férfié.

Hát kié?

Asszonyé.

Az 1848. évi renaissance nálunk és művelt világ-részünkben előidézett minden változás között — mint egy új villággömb tengelyének két sarka gyanánt — két ellentéte s mégis egymást kiegészítő ponttal jelent meg.

Ezek a testvériség ideálja, és a nemzet ideálja.

A testvériség ideálja, mely nélkül hiába valók az egyenlőség és szabadság minden intézményei, minden törvényei, mert hamisítatlan érvényesülésükhöz, fennmaradásukhoz ez érzés nélkül a biztosíték hiányzik.

A nemzet ideálja, mely az új idők politikai elhelyeződésének természet szerű alakja.

Vajon férfi tulajdon-e e két eszme akármelyike?

S ha a férfi ad is szót neki, titkos indulása nem a nő szívében át jön-e az Isten sugallata által?

Mikor megváltónk a földön a testvériséget hirdetni járt: nő hitt neki először, nő követte, nő ápolta, nő rejtegette, nő merte a bitóig kísérni, s mikor megölték, nagy kővel lenyomtatták, nő látta fölkelni alóla, nő esküdött meg e testi képtelenség bizonyosságára, nő vetette meg ez eskü által a kereszténység fundamentumát. Irott törvények alatt, szuronyok kényszere alatt, az ültetvényes korbácsa alatt, ölében rabnak született gyermekével csak nő képes álmodni képtelenről: ellenmondások közt az egyetemes szeretetet tenni mindennek alaptörvényévé, a mint hogy valóban is az.

Hires történész kigunyolja a nagy francia forra-

dalom asszonyait, a mint macmád tömegekben félmeztelen testökről csorgó vérrel, húsokról lecsüngő ruha-
czafatokkal vadul örvöngve járnak. Pedig minő fájdalom, a fájdalom minő átérzése úzhette lemészároltatni magukat, üvöltő sakálok módjára hencseregni a földön, melytől jobbat vártak ennél.

Ha tetszik, ily macmad lopódzhatott föl vezető ösztönével éjjel egyedül a Notre-Dame utvesztő csigalépcsőzetén.

De sokkal inkább asszonyé a kezdet, mert még asszonyibb a másik ideál, a nemzet. Sem a testvériség, sem a nemzet nem eszmék, nőkebel virágai, érzelmek mind a ketten.

A nemzet egy a nővel.

A nyelv mystériumának papnője az anya, s ha államok a nyelv és eredet csoportja szerint 1848-ban kezdének Európa-szerte lenni: 48 ünnepe tettek első sorban mindenütt, nők; neked kell örködnöd legelől, magyar nő, márczius 15. emléke, ügye, czélja, hagyománya fölött.

Márczius 15. nálunk azonos e szóval: Magyarország.

Márczius 15. ez ismertető titkos szó; a ki kiejteni nem akarja, a ki fél tőle, hidd el, ellenséged.

Ki velünk szívében együtt nem ünnepli, ezzel elkülönözte magát sziveinktől, homlokára ültette istennel a figyelmeztető jelt.

Üldözzük azt, kerüljük azt, gyűlöljük azt, mint polgárt — mint embert hagyjuk utjaira menni.

Kétfelé visz az ösvény. Igaz, majd egykoron talál-

kozni kell minden emberfiának e földön itt az emberiség közös érzetében; igaz, eljön idő, midőn a nemzetek génusza a zsidó prófétával szóland a testvériség közelgő istene elé,* én János, elvégeztem a rám bízottat, amott jön a Jézus, az méltóbb, ki előtt sirba kell szállanom; igaz, minden nemzet költője, hőse, izgatója a tiszta ember előtt az elmulásé léssen egykoron. De addig végre kell hajtani a fejlődés menetében a végzet által kimért küldetést.

Nemzeten belől valósítani meg a testvériség érzelmét; nemzeti nyelvek versenyében alkotni az Úr választott szent nyilatkozó nyelvét; nem faji jelleg ki-domborulásával adni az emberi arcznak a tökéletesülő isteni visszasugárzást: ez tisztünk még ma; a ki más-kép beszél, hazug, a ki így nem tesz, önző; — korbácsoljátok ki magatok közül, még ha az angyalok nyelvén rimánkodnék is.

Igen, a szocziális állapot fog uralkodni egykor: máris a politikai ideálokért kevésbé rajong a tömeg; eljön, el, mint a nemzeti Izraelre szükségképpen eljött a társadalmi keresztény idő; de addig népek emésztő harcza mérkőzik meg, csodák születnek, hősök hullnak el, látnokok könnye omlik az emberiség nagy köztársasági tagjaivá lemondásuk következtében nem lehető hunyó népek fölé.

Küszöbünkön a kard.

Magyar nő, lásd a lengyelasszonyok nemesiségét; jer velünk imádkozni márczius 15-ének, a nemzetnek credójáért ide.

Készüljünk békében — megállani harcban.

Még a gondviselés kimért ideje kedvez, siessetek építő munkánkban lelkesíteni minket; míg párnáitok helyett Petőfi csatasíkja fogadna, segítsetek Szécsényi nagy példája szerint hazánkért, fajtánkért igában halni meg.

Ez igában a cultura-építő köveit kell hordanunk védő falul külső ellenség és benső barát ellen.

Maga Kossuth panaszkolta, ezt kell most erőnk minden ízével végzenünk.

Erkölcshen, észben, vagyonban, testben és erőben szebb népet hozni össze — ez ma a márczius 15-iki eszmék folytatása; 15 millió ember által egy szájjal éneklendő »Szózat« jövő zenéjeként, a mult felkeltő harangjainak édes echójaként.

Oh magyar asszony, halld meg az intő hangot s jer kincseidről fosztogatva magad, a béke áldozataival gyorsan felemelnünk a láthatatlant.

Isten kimérte nekünk ezt az áldott, ezt a dús hazát. Magyar nő tied a föld, hol lábod tapod. Jogod van hozzá, rád van bízva, királynő vagy rajta, uralkodhatsz benne: de csak úgy, ha a megbízó végzet idők szerint nyilatkozó suttogásit követed. A végzet szava ma: a magyar faj erősítése művelődés által.

Ez a márczius 15-iki bizottság a nemzeti oltár szent tüzének napi kegyelettel ápolója, legelső volt, ki meglátta a nemzet fején ujult alakban fellobbanó lángot, szolgálni sietett az új csatavezényszót, első kon-

ditá meg áldozattal a nő Hungária nevében az Enké-
hez áldozni hívó nemzeti harangot.

A nemzeti eszme feltámadásának 40 éves emlék-
ünnepén, a kolozsvári márcz. 15-ki állandó bizottság
kebeléből hallják Magyarország asszonyai e szent napon
e harang zúgását.